

ДЕЯКІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЩОДО ГРАМАТИЧНОЇ АДАПТАЦІЇ АНГЛІЦИЗМІВ-ЗАПОЗИЧЕНЬ ЗІ СФЕРИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВАХ

Горобець С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті простежено морфологічну адаптацію англослов'янських запозичень зі сфери інформаційних і комп'ютерних технологій в українській, російській, хорватській та чеській мовах, визначено найбільш типові засоби морфологізації англіцизмів у стандарті та субстандарті аналізованих мов.

Ключові слова: морфологічна, граматична адаптація, незмінювані іменники, англослов'янські запозичення, українська, російська, чеська, хорватська мови, термінологія інформаційних і комп'ютерних технологій.

В статье анализируется морфологическая адаптация англоязычных заимствований в сфере информационных и компьютерных технологий в украинском, русском, хорватском и чешском языках, определяются наиболее типичные средства морфологизации англицизмов в стандарте и субстандарте анализируемых языков.

Ключевые слова: морфологическая, грамматическая адаптация, англоязычные заимствования, украинский, русский, хорватский, чешский языки, терминология информационных и компьютерных технологий

In article morphological adaptation of English-speaking loans in sphere of information and computer technologies in the Ukrainian, Russian, Croatian and Czech languages is analyzed, the most typical means of morphological development of anglicisms in the standard and the substandard analyzed languages are defined.

Keywords: morphological, grammatical adaptation, English-speaking loans, the Ukrainian, Russian, Croatian, Czech languages, terminology of information and computer technologies.

Номінаційний корпус мови першим реагує на потреби суспільної практики, тому зосередження уваги на змінах у її лексиконі цілком закономірне. Мову Інтернету дослідники відносять до нового різновиду мови, що є “міжкультурним феноменом, сформованим на стику концептуальних світів різних націй, на перетині реальності й віртуальності як різних просторів діяльності людини, різних мовних картин світу, різних культурно-ментальних досвідів” [6, с. 25]. Усвідомлення лінгвістами Інтернет-простору як нової багатоаспектної галузі функціонування мови і пов'язане із цим віднесення мови Мережі до особливого типу комунікативно-прагматичної діяльності, а також міжкультурний і міжнародний характер терміносистеми Інтернету, зумовлений новою парадигмою, визначає **актуальність** цієї роботи.

Дослідженню іншомовних слів та запозичень зі сфери інформаційних та комп'ютерних технологій у слов'янських мовах, зокрема в українській, російській, хорватській та чеській, присвячено багато праць (Б. М. Ажнюк, Н. Ю. Авина, Н. С. Арапова, О. В. Афанасьєва, В. П. Белянин, В. Бениньи, М. А. Брейтер, К. Waszakowa, О.В. Ворон, Е. Н. Геккина, Е. И. Голанова, К. Гутшмидт, А. И. Дьяков, О. И. Ерсакова, В. С. Захаров, Е. А. Земская, С. С. Изюмская, Г. Г. Казарян, Є. В. Карпіловська, Цв. Карастойчева, Л. П. Крысин, В. М. Лейчик, П. В. Лихолитов, А. Markowski, В. М. Мокиєнко, J. Mravinacova, A. Rangelova, J. Rejzek, В. П. Рукомойникова, Ш. Сэсан, L. Socanas, Г. Г. Тимофеева, Л. Н. Четванова та ін.), у яких цей шар лексики розглянуто насамперед з погляду походження та адаптації в національних мовах.

Мета статті – аналіз динаміки розвитку комп'ютерної лексики в системі сучасних слов'янських мов, зокрема української, російської, чеської та хорватської.

Об'єкт дослідження – функціональні і формальні особливості мережевого інформаційно-комунікативного простору Укрнету, Рунету, чеського та хорватського сегментів Інтернету. **Предмет** дослідження – тенденції граматичного освоєння запозичень у галузі комп'ютерних та інформаційних технологій (на матеріалі української, російської, чеської та хорватської мов).

Граматико-морфологічне оформлення запозичених лексичних одиниць відбувається за допомогою засобів мови-реципієнта, тобто кожне іншомовне слово набуває граматичного значення і граматичних ознак відповідно до його морфологічного статусу в цій мові, нерідко аж до зміни частиномовної належності лексеми, напр., *бампі* (рос. – *бампи*, хорв. – *bampi*) – “ефект випуклості за рахунок тіней у комп'ютерній графіці” сягає англійського прикметника *bitru* – “не гладенький, з опуклостями”. Морфологічній слов'янізації (тобто освоєнню на морфологічному рівні англіцизмів за моделями словозміни відповідних мов) підлягають насамперед ті запозичення, кінцеві форманти яких збігаються за звуковим складом з типами словозміни в аналізованих слов'янських мовах. Водночас, за спостереженнями дослідників, запозичення, особливо в мовах з кириличним алфавітом, сприяють проникненню граматичних англіцизмів [1, с. 204].

Різна графічна основа національних алфавітів – в українській і російській кириличній, у чеській і хорватській латиниці – спричинює різне сприйняття англіцизмів і викликає різний ступінь граматико-орфографічної адаптації. Так, у чеській мові явна гетерогенність запозичень менша, оскільки запозичені форми не містять “нехарактерних для чеської орфографії букв і буквосполучень, які не мають розбіжностей між графічною та звуковою формами за правилами читання чеської мови” [1, с. 191]. Подібне спостереження можна, очевидно, поширити і на хорватську мову. Хоча в сучасному хорватському мовознавстві надзвичайно дієвими є пуристичні тенденції, які визначені правилом: якщо для запозичення існує хорватський відповідник, значення якого повністю збігається зі значенням запозиченого слова, то “хорватський стандарт перевагу в комунікації надає хорватській лексемі”; це значно обмежує вживання запозичених слів, зокрема й інтернаціоналізмів; незмінними залишаються лише екзотизми й епоніми, а також слова “з високим ступенем засвоєння” [3, с. 42–43, 45].

Аналізовані слов'янські мови належать до флективних, тобто морфологічна адаптація запозичень передбачає оформлення відповідними флексіями-показниками роду, числа і відмінка. Іншомовні іменникові основи в сучасній українській та російській мовах оформляються трьома способами: 1) приєднанням словозмінної морфеми (закінчення) у разі консонантних основ; вокалічні основи поповнюють розряд невідмінюваних субстантивів; 2) суфіксацією і змішаним способом (суфікс + закінчення); останній дуже продуктивний у субстандарті, особливо в жаргонах. До найчастотніших суфіксальних морфем належать: -ин(а) – *денситина* “висока щільність запису на гнучкий диск” англ. high density; *ремонтин* “вузол зв'язку Remote Access”; -к(а) – *ботовалка* “завантажувальна дискета Boot”, *бут лежка / бутлежка* “піратська копія відеокасети, компакт-диск і т. ін.” англ. boot-legger “той, хто займається нелегальним увезенням, продажем спиртних напоїв” [16]; *мануалка / мануалька* “керівництво користувача User manual” [16]. Експресивна функція суфікса виявляється за вторинного називання, напр. *юзер* – *усерник* (рос. *усерицик*); 3) заміною суфікса запозичуваної назви на питомий, напр.: *опція* “додатковий засіб, вказаний у завданні для програми, що виконується в комп'ютері” [18]; інколи заміна суфікса відбувається як вторинне переоформлення вже адаптованої номінації (переважно в слензі), пор.: *принтер* (від англ. *Printer*) – *принтак*; *сервер* (від англ. *Server*) – *сервак*; *стрімер* “магнітний носій інформації стрічкового типу в комп'ютері” (від англ. *streamer*) – *стрімак*. Подібним чином оформлюються запозичення в чеському комп'ютерному слензі, напр., *gamesa* “комп'ютерна гра”, *keška* “pamět cash”, *procik, procác* “processor” і под.

Ще одним різновидом граматичної адаптації лексеми в мові-запозичувачі є її родова віднесеність, де вирішальну роль відіграє фінальний звук слова: для відмінюваних іменників-неістот голосний – жін. р., приголосний – чол. р. (*андеграунд, дисплей, ноутбук, курсор*).

Останнім часом втрачають родове варіювання іменники на м'який приголосний [л']: вони визначаються лише за чоловічим родом, напр.: *пиксель* (англ. pixel "мінімальна одиниця зображення на екрані"), як виняток – назва *консоль* жін. р. ("пристрій, що забезпечує взаємодію оператора з операційною системою", "приставка" [15] – вторинне запозичення з англ. console, на рід якого вплинув давній архітектурний термін жін. р. французького походження [8, с. 131]. Подібним чином розмежовуються за родом іменники в хорватській мові, напр., *bordure, kaskada, kartica, klasa, kodomena, komponenta, kontura, margina, memorija, disk, kanal, kod, kursor, program* [21] та ін. Натомість російськими словниками засвідчено варіювання чол. р. (нульове закінчення) і жін. р. (закінчення -а): директорий – директория "довідник файлів з посиланням на розташування для пошуку операційною системою, каталог" з англ. directory [19], *дискет* – *дискета* англ. diskette, фр. Diskquette, що спричинене приходом формальних варіантів з різних мов-джерел. Взагалі питання про критерії родової належності запозичень-англіцизмів, особливо незмінюваних, залишається нез'ясованим, не знаходить підтвердження традиційне уявлення про незмінювані іменники як форми середнього роду [1, с. 200-201]. Значна частина запозичених іменників не підлягають морфологічній адаптації і входять у морфологічну систему як невідмінювані. Невідмінювані іменники чол. р. можуть закінчуватися як на голосний (*флони* "флорі диск; гнучкий диск"), так і на приголосний (*флеш* "флеш-пам'ять"). Невідмінюваність, як граматична риса мови-джерела, поступово позначається на загальних назвах, запозичених з англійської мови [Там само, с. 204]. Кириличний алфавіт української і російської мов створюють сприятливий ґрунт для проникнення граматичних англіцизмів у вигляді невідмінюваних вкраплень (переважно власних назв) з англійською орфографією: "Користування *Microsoft* створює неабиякі зручності"; "Операційна система *Windows* використовує спеціальний криптографічний захист" [приклад взято з: 9, с. 252].

Рід складноскорочених слів (аббревіатур) визначається, як правило, за опорним словом мотивуючого словосполучення: *бі-бі-ес* / *бібіес* / *ББС* "електронна дошка оголошень" (від англ. BBS "bulletin board system") – ж. р.; *ПК* <нека> "персональний комп'ютер" (від англ. PC <Personal Computer>) – ч. р.; *CD* / *сиді* "компакт-диск" (від англ. CD <Compact Disc> – ч. р. *Ай-бі-ем* / *ІБМ* "корпорація International Business Machines" (від англ. IBM) – ж. р.; *ГПРС* / *гпрс* "протокол пакетної передачі даних, що забезпечує підключення мобільного пристрою до інтернету" (від англ. GPRS "General Pocket Radio Service") – ч. р.; *ВАН* / *ван* "протокол бездротових додатків, що дозволяє мобільному телефону підтримувати інтернет" (WAP "Wireless Application Protocol") – ч. р. [15]. Рід російськомовних розшифрувань запозичень, поданих у словнику актуальної лексики поч. ХХІ ст. [15], що вживаються в російській мові в латинській графіці (близько 32 одиниць), серед яких ті, що не зустрічаються в кириличному написанні (IT, IP, BIOS, HR, RPG), також залежать від роду опорного слова [8, с. 157]. Оформлення в російській мові в середньому роді аббревіатур *СМС* / *смс* (від SMS <Short message service> "служба коротких повідомлень") і *ММС* / *ммс* (від MMS <Multimedia Message Service> "служба мультимедійних повідомлень"), учені пояснюють родом іменника *повідомлення* (*сообщение*), який становить гіперонім стосовно цих слів – *СМС* і *ММС* мають у російській мові передусім значення "вид, різновид повідомлення" [Там само, с. 157]. Прикладом подвійного відмінювання, засвідченим словником актуальної лексики, є слово *ДОС* (від англ. DOS <Disk Operating System> "Операційна система комп'ютера, що завантажується з диска"), яке в усній і писемній (Інтернет-спілкування) мові вживається як відмінюваний іменник чол. р. (напр., рос. *работать в ДОСе*, укр. *працювати в ДОСі*) і невідмінюваний – жін. р. відповідно до роду опорного слова. Відаббревіатурне суфіксальне утворення завжди відмінюється і може відрізнитися від похідного родом: *СМС* (с. р.) і *есемеска* / *смска* (ж. р.). Чеські відаббревіатурні похідні за допомогою питомих афіксів переводяться в іменники відповідного роду: *důvko* (pamět'ové médium DVD), *písičko* (персональний комп'ютер – PC), *ramka* (pamět' RAM), *úsběčko* (USB), *čedko* (CD) тощо: пор. хорватське: "*cuvam gomilu starih smsova, a ovi su mi favoriti...*".

Слів із закінченням -шн, а також фонематичним варіантом з голосним в українській і російській, як і в інших слов'янських (зокрема хорватській), мовах не існувало – традиційно англійські лексеми на -tion оформляються шляхом субституції -tion > -ці(и)я. Причину появи нових запозичень із цим суфіксом учені вбачають, по-перше, в намаганні уникнути омонімії між старими (латинськими) і новими (англійськими) запозиченнями, по-друге, як наслідок проникнення таких номінацій у літературну мову з некодифікованого мовлення, де практична транскрипція англійських лексем на -tion – звичне явище, пор. напр., жаргонізм *коннекшн* “зв’язок, сеанс зв’язку”.

Серед лексикалізованих іншомовних структур (словосполучень складних слів і аббревіатур), яким у мові-джерелі відповідають стійкі словосполучення і складні слова, зокрема аббревіатури, кількість невідмінюваних іменників незначна, більшість із них засвідчують варіативність за ознакою відмінюваність / невідмінюваність, причому в офіційній мові вони стійко не відмінюються, натомість в інтернетівському мовленні виявляють неабияку активність відмінювані варіанти таких слів, що пишуться як з великої, так і з малої літери, напр.: *Новости ББС*; *Это слайды про ББС*, пор. *Посмотреть ББСу* (BBS < Bulletin Board System “Електронна дошка оголошень” [15]; *Игра для ДОС*, пор. *Работать в ДОСе* (DOS < Disk Operating System “операційна система комп’ютера, що завантажується з дисків” [19]; *отправка СМС*, пор.: *Прислано в СМСе* (SMS < Short Message Service “служба коротких повідомлень”) [8, с. 176]. Відмінюваність аббревіатури ще на етапі вкраплення дає підстави припускати, що властиво ця відмінюваність є додатковим чинником швидкісної лексикалізації іншомовної аббревіатури, напр., іменник *сідіром* “пристрій для зчитування інформації з компакт-дисків” (від англ. CD-Rom < CD+ROM < Compact Disc Read Only Memory “пам’ять лише для зчитування, розташована на компакт-дискі”) в сучасній мові вживається лише як відмінювана одиниця: *Как устанавливать сидиромы в компьютер? ... берет нежно шлейф, ранее отключенный от читающего сидиромы, и так же нежно вставляет его в разъем пишущего сидиромы* [Там само, с. 175]. Пор. хорватське *CD-ROM disk* (поряд із *CD-ROM*) [ŠIR], де аббревіатура означає слово *disk*, яке вже міститься в самій аббревіатурі.

Невідмінюваність іншомовних неологізмів на початковій стадії освоєння зумовлена розмитістю їх лексичного значення (семантичною дифузністю), пояснити яке допомагає контекст, зокрема атрибутивна конструкція прикладкового типу, де неологізму належить означальна функція щодо іменника як поняття родового (напр.: *Система “Интернет” в режимі он-лайн (оф-лайн тощо)*, а в препозиції до пояснюваного іменника неологізм втрачає ознаки іменника (*онлайн кросворди, интернет-магазин, онлайн і флеш ігри*), а також у функції прислівника (*бути он-лайн*) тощо.

Графічно процес засвоєння іншомовного іменника можна зобразити в такий спосіб: невідмінюваний латинський варіант або вкраплення (*Підключитися до Internet*) > невідмінюваний кириличний варіант (*Підключитися до Интернет*) > відмінюваний варіант (*Підключитися до Интернету*). Подібне спостерігається і в чеській мові, де “тиск системи чеської мови поступово впливає на ці слова, і з розряду невідмінюваних вони переходять у відмінювані, .. легше пристосовуються до чеської словозміни ті англійські іменники, в яких закінчення звукових відповідників збігаються з чеськими типами відмінювання” [4, с. 106]. Хоча слід зазначити, що подібні слова можуть функціонувати в паралельних формах, як і в українській та російській мовах. Пор. ще хорватське: *zaraditi na Internetu, sa interneta, preko rutera u lokalni server*. Деякі англіцизми (передусім на -інг, -ер, -мент та ін.) можуть минати середню стадію освоєння і відразу переходити до категорії відмінюваних за аналогією до наявної в мові великої кількості запозичень з такою структурою, яка носіями сприймається в деяких висловах як знайомі, засвоєні морфеми, напр.: *скамінг, сканер*. У чеській мові морфологічна адаптація деяких одиниць відбувається приєднанням чеських словотворчих суфіксів, напр., *laserovka* “лазерний принтер”,

chatař “активний користувач чату в інтернет-зв’язку”, причому такі суфіксальні похідні можуть утворюватися від аббревіатур і належати до різних частин мови, напр.: прикметники *wapovú, wapovský, wapovaci*, іменники *wapizace, wapista*, дієслово *wapowat* (від англ. WAP “Wireless Applification Protokol” – бездротовий доступ до Інтернету [1, с. 200], пор. ще: іменник *webař* (від англ. WEB), прикметник *webovi*. Подібним чином адаптуються іменники в хорватській мові: *waper, bitnjak, margina, maskiranje, medij, programiranje, laserovka*; прикметники: *wapovi, memorijska (čelija), modularan, recipročna (vrijednost), matični (pisač), medijan, kalendarski (program), blokovski dijagram*; дієслова: *wapovati, blokirati, emulirati, instalirati, komutirati* [21] і под.

Відображаючи відношення між явищами, предметами і процесами реальної дійсності, граматична категорія числа (наявність / відсутність протиставлення за числом) у процесі адаптації іншомовної лексики безпосередньо пов’язана з її семантичним освоєнням. Протиставлення за формою однини і множини в українській і російській мовах виражається за допомогою звичайних флексій, тоді як у чеській мові наявне використання англійського закінчення множини -s.

До іменників *singularia tantum* належать найменування служб (послуг): *імейл, інтернет*; рос. *имейл, интернет*; хорв. *meil, internet*. Властивість мати граматичні ознаки однини й множини одночасно представлена номінацією *атачмент / атачменти* “про додаток до електронної пошти, електронного листа” (англ. attachment): *Відкрити атачмент – Відкрити атачменти*, пор. аналогічне еквівалентне варіювання *додаток / додатки*.

Побоювання деяких учених [10, с. 252] щодо збільшення в слов’янських мовах “інгових” іменників як чинника, що спричинює морфологічну деформацію мови-запозичувача внаслідок поповнення такими номінаціями групи іменників *singularia tantum* спростовується практичною регулярністю множинних форм для більшості слів на -інг, напр.: *таймінг* “тимчасові затримки в роботі комп’ютера”, пор. *таймінги пам’яті; лістинг* “виконаний на принтері комп’ютера роздрук вихідних кодів комп’ютерної програми з коментарями програміста, сценарій налаштування інтерфейса”, пор. *лістинги програм* (конкретні іменники) і *оверквотинг* “надмірне цитування” (англ. “over quoting”), пор. *розгорнуті оверквотинги; інтернет-банкінг* “інструмент веб-доступу до банківських рахунків за допомогою комп’ютера або мобільного пристрою, підключених до мережі Інтернет” [15], пор. *обговорення інтернет-банкінгів різних банків; серфінг / веб-серфінг* “послідовний перегляд користувачем умісту серверів всесвітньої павутини за допомогою посилань з однієї сторінки на іншу, здійснюваний з метою пошуку необхідної інформації в мережі Інтернет; подорож по всесвітній павутині” [15], пор. *найкращі серфінги* (реклама); *провайдинг* (“надання користувачеві послуг доступу до мережі Інтернет”, пор.: *інформаційне обслуговування клієнтів, провайдинги* (абстрактні іменники).

Реалізуючи властивість уживатися і як прикметники, і як прислівники, іншомовні іменники втрачають свої граматичні ознаки й перетворюються на незмінні слова, напр.: *кіоск онлайн* (аналітичний прикметник) або *бути онлайн* (прислівник). У таких словосполученнях іменник в атрибутивній функції має значення відносного прикметника (*файл-сервер* – файловий сервер). Трапляються випадки, коли іменники в ролі прикметників виступають уже в словосполученнях мови-донора, напр., *Інтернет-кафе* (від англ. internet-Café). Пор. у хорватській мові: *blok-dijagram* (поряд із *blokovski dajagram*), *internet protocol* (поряд з *internetski protocol*), *onlajn zbor, on-lajn knjizara, on lajn igre, Internet mreza, Internet Kafić*. Брак суфіксального відносного прикметника сприяє закріпленню іменників в ад’єктивній функції, проте не є визначальною. Так, у хорватській мові особливого поширення набули афіксальні прикметникові похідні від іменників, напр.: *software* “програмне забезпечення пристрою” – *softverski (Softverskim kriminalitetom smatra se uporaba, odnosno umnozavanje, instaliranje korištenje, stavljanje u promet (prodaja, distribucija, uvoz-izvoz, posudba, darovanje) itd.)*, *hardware* “матеріальна частина комп’ютера чи подібного пристрою” – *hardverski (Hardverski firewall je dio hardvera koji*

у sklopu računarske mreže ima mogućnost da spriječi nepropisni prijenos podataka preko mreže koji je zabranjen od strane sigurnosne police), firmware “програмне забезпечення пристрою, закладене в його пам’ять виробником” – *firmverki* (*redovnoj zameni ulja, loguje se auto preko svog rutera iz svoje interne mreže preko interneta na fabričku bazu podataka gde se razmenjuju svi softverski i firmverski podaci*).

Важка вимовлюваність похідного від іменника відносного прикметника або його немилозвучність сприяють утвердженню в мові аналітичних форм, напр., уживання в ролі прикметника слова *Інтернет-* / *інтернет-* (*інтернет-альбом, інтернет-жанр, інтернет-індустрія* тощо) замість дериватів слова *Інтернет* – *інтернетівський* / *інтернетський*. Цілком протилежну тенденцію засвідчує не менш частотне в мові слово *комп’ютер*, яке у складі аналітичної сполуки вживається рідко (*комп’ютер-зал, комп’ютер-хол*), натомість відповідний прикметник *комп’ютерний* широкоживаний. Дослідники припускають причину частотної відмінності у вживанні прикметників *інтернетівський* / *інтернетський* у немилозвучності першого або ж паронімії з *інтернатівський* / *інтернатський* [8, с. 228]. Кількість відмінюваних прикметників у субстандарті значно переважає такі в літературній мові (напр., *бутовий* “завантажувальний” < англ. *boot* “завантажити”). Це можна пояснити тим, що літературна мова запозичує прикметник на позначення ознаки, яка не має однослівного найменування в українській (як і в російській та хорватській) мові, тоді як у жаргоні запозичений прикметник стає експресивним еквівалентом літературного слова.

Утворення одиниць прикладкового типу за моделлю іменник + іменник, в яких перший компонент виконує функцію означення і може передаватися як оригінальним словом, так і транслітерованим, взагалі стає поширеним явищем. Подібні утворення дослідники кваліфікують як тяжіння до граматичного аналітизму під впливом англійської мови, зазначаючи, що належність подібних утворень до складних слів не безсумнівна [1, с. 205]. До одиниць, які як аналітичні прикметники вживаються лише з одним іменником, належать: *кеш пам’ять* “пам’ять ЕОМ, призначена для тимчасового зберігання проміжних результатів”, *флорі-диск* “гнучкий диск”. Завдяки усиченню другого компонента запозиченої назви перша частина складної назви перетворюється на варіант назви того самого об’єкта, що приводить до появи паралельних найменувань одного і того самого: *кеш-пам’ять* – *кеш*, *флорі-диск* – *флорі*, *компакт-диск* – *компакт*. Іноді вживаються усичені форми, напр.: *факс-апарат*, *факс-зв’язок* (*факс* < *телефакс*).

Прикладом творчого підходу мови до запозичуваного матеріалу можуть служити слова *онлайн* і *офлайн* у ролі прислівників (категорійне значення ознаки дії, незмінність, синтаксична функція обставини). Маючи як іменники такі значення: *онлайн* “частина мережі Інтернет, що діє в режимі реального часу” (*Оплату здійснено в онлайні*). І *офлайн* “інформаційний простір, створений програмістами, що діють у режимі відкладеної відповіді” (*Версія програми для офлайн*) [15], ці назви заміняють відповідно словосполучення *у режимі реального часу* і *у режимі відкладеної відповіді*: остання виступає також синонімом до висловів *у реальності*, *у дійсності*. В українській, російській, чеській мовах англійські дієслова освоюються переважно у транскрибованій формі з питомими афіксами: *сканувати* – *відсканувати*, *сканувати* – *отсканувати*, *printit*, *vyprintit*, *vyprintnout*.

Основи запозичуваних дієслів оформляються за допомогою суфікса укр. *-ува-* / *-юва-*, рос. *-ирова-* / *-изирова-*, напр. *сканувати* / *сканувати* / *skenirati* (< англ. *to scan*). До нечисленних сучасних комп’ютерних жаргонізмів у розмовній мові належать: *ангрейтити* / *ангрейдити* “оновити (вміст комп’ютера)” (<англ. *to upgrade*), пор. чes. *upgrajdujete*; *юзати* / *юзати* “використовувати, застосовувати” (< англ. *to use*), *клікати* / *клікати* “натискати клавішу миші” (< англ. *to click*). За допомогою типово субстандартичних суфіксів оформлені іншомовні основи, напр. *гамати* / *гамати* “грати на комп’ютері в комп’ютерні ігри” (від англ. *to game*),

коннектитися / коннектиться “з’єднуватися” (від англ. *to connect*), програмити / програмить (англ. *programme*, амер. *program*), юзати / юзать (від англ. *to use*), бутити / бутить “завантажувати (комп’ютер)” (від англ. *to boot*), чатити / чатить “вести бесіду в мережі інтернет” (від англ. *to chat*), реінсталити / реінсталить “перевстановлювати, перезавантажувати програму на комп’ютер” (від англ. *Reinstall*). Пор. також варіанти з цими суфіксами: юзати / юзать – юзити / юзить, гамати / гамать – гамити / гамить “грати на комп’ютері в комп’ютерні ігри” (від англ. *to game*). [8, с. 258]. Для чеської мови, особливо субстандартної, творення дієслів від запозичених комп’ютерних термінів-іменників з протиставленням за видом є явищем більш поширеним порівняно з українською (напр., *surfovat, četnout, četovat, gamesit, gúglovat, gúglit, vygúglovat, vygúglit, mailnout, sejnout, printit, vyprintit, vyprintnout, skajpnout, vyunit* (від англ. *tunning*) і под.).

У чеській мові значно ширше, ніж в українській, російській і особливо хорватській, утворюються англіцизми-прислівники переважно із суфіксом *-ově (webově)*. Хорватська мова демонструє незначну кількість прислівникових похідних – утворень з типово хорватським прислівниковим формантом (напр., *paralelno sučelje pisaca*) – більшість прислівників функціонують в неадаптованій англійській формі.

У сучасному хорватському мовознавстві чітко сформульоване положення щодо вживання запозичених слів. Пуристичні тенденції звузили коло інтернаціоналізмів до незначної кількості [3, с. 152-153].

Отже, порівнювані слов’янські мови засвідчують низку спільних рис у граматичному освоєнні запозичент-англіцизмів зі сфери комп’ютерних технологій, водночас виявляючи й помітні відмінності, зумовлені як внутрішньомовними, так і позамовними чинниками.

Література

1. Ажнюк Б. М. Англізми в сучасній українській, російській і чеській мовах // Мовознавство. – 2008. – №2–3. – С. 190–207.
2. Багдасаров А. Р. Социально-политические аспекты функционирования лексической системы современного хорватского языка (90-е годы XX века) // Славяноведение. – 2001. – № 1.
3. Васильева Л. Динамічні процеси в сербській, хорватській та боснійській лексиці кінця XX–початку XXI ст. // Проблеми слов’янознавства. – 2005. – Вип. 55. – С.143–155.
4. Даниленко Л. І. Лексико-семантичні інновації в сучасній чеській мові // Мовознавство. – 2001. – №3. – С. 104–112.
5. Земская Е. А. Активные процессы современного словопроизводства // Русский язык конца XX столетия (1985–1995). – М., 2000. – С. 90–141.
6. Компанцева Л. Ф. Інтернет-комунікація: когнітивно-прагматичний та лінгвокультурологічний аспекти: автореф. дис. ... докт. філол. наук / Л. Ф. Компанцева. – К., 2007. – 36 с.
7. Костомаров В. Г. Языковой вкус эпохи. Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа / В. Г. Костомаров. – СПб., 1999.
8. Маринова Е. В. Иноязычные слова в русской речи конца XX – начала XXI в.: проблемы освоения и функционирования / Е. В. Маринова. – М.: ООО “Издательство ЭЛПИС”, 2008. – 495 с.
9. Стишов О. А. Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). – К., 2005. – 387 с.
10. Сэсан Ш. Существительные на -инг – символ американской языковой экспансии? // Русская речь. – 1996. – №3. – С. 46–49.
11. Horvat M., Stebih Golub B. Posljedice internacionalizacije u hrvatskome jeziku // Rasprave institute za hrvatski jezik I jezikoslovlje. – Zagreb, 2010. – 36/1. – S. 1–21.
12. Mravinacova J. Neosemantizmy vznikly pod vlivem cizih jazyka // Neologizmy v dnešní češtině. – Praha, 2005. – S. 180–186.

13. Rangelova A. Neosěmantizmy a neosěmantizaaini pricesy // Neologizmy v dnešni češtině. – Praha, 2005. – S. 159–17
14. Socanac L. O nekim anglicizmima i pseudoanglicizmima u rječnicima hrvatskoga književnog jezika // Filologija. – Zagreb, 1994. – 22/3.

Довідники

15. Англо-русский словарь по лингвистике и семиотике. – М., 2001. – 640 с.
14. Коссак О. М., Маньковський С. Л. Англо-українсько-російський словник з інформатики та обчислювальної техніки. – Л., 1991.
16. Мазурик Д. Нове в українській лексиці: Словник-довідник. – Л., 2002.
17. Скопненко О. І., Цимбалюк Т. В. Сучасний словник іншомовних слів. – К., 2006. – 789 с.
18. Толковый словарь русского языка конца XX в.: Языковые изменения / [Глав. ред. Г. Н. Скляревская]. – СПб., 2000. – 700 с.
19. Щур І. І. Словник комп'ютерного сленгу української мови. – К., 2006. – 144 с.
20. Englesko-hrvatski, hrvatsko-engleski školski informatički rječnik. – Zagreb, 2003. – 266 s.